

1- Spelen met wiskunde - Lange Sint Agnietenstraat 10

Deze ingang van het museum Boerhave was vroeger de ingang van het turfmagazijn van het Caeciliagasthuis. Dit gasthuis was eigenlijk het eerste academische ziekenhuis van Leiden. Herman Boerhave heeft daar rond 1720 onderricht gegeven aan medische studenten.

In 1634, toen het nog een 'gewoon' ziekenhuis was, overleed daar [Aeltgen Thonis](#), de weduwe van voerman Arent Deun. Aeltgen is een voorouder in de tak Laduk. Later op de route volgt meer informatie over dit echtpaar.

Vraag 1:

Arent Deun was een voerman. Wat is een voerman?

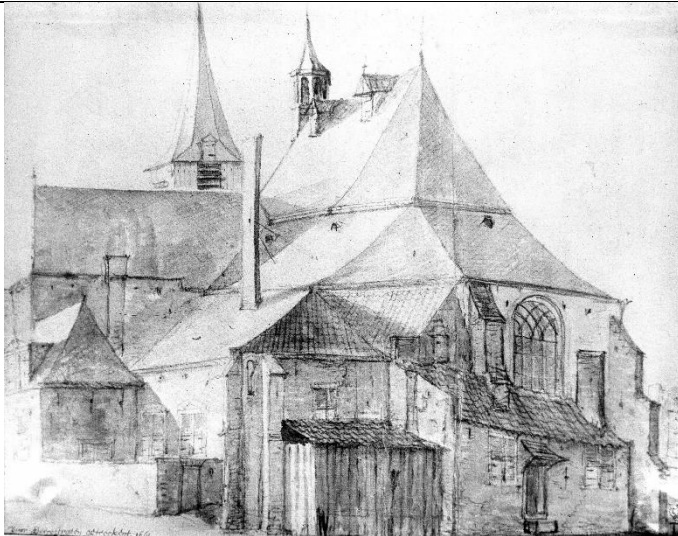
A Koetsier

B Iemand die met het veer mensen overzet naar de andere waterkant

C Iemand die beesten voert

Loop rechts door naar het nabijgelegen plein: Het Vrouwenkerkhof

2- Vrouwenkerkhof 7

Op het Vrouwenkerkhof zie je nog enkele overblijfselen van de Onze-Lieve-Vrouwenkerk. Hier gingen de Pilgrim Fathers - de eerste kolonisten van Manhattan - naar de kerk. De kerk werd in de 19^e eeuw gesloopt.

Meer dan een eeuw voordat de Pilgrim Fathers in 1621 naar Amerika vertrokken, had voorouder en brouwer [Willem Doornik](#) een huis bij de Onze Lieve Vrouwenkerk op de hoek van een steeg. Willem Willemsz Doornik was in 1522 schepen van Leiden. Tegenwoordig wordt dat wethouder genoemd.

Willem had 11 kinderen uit 2 huwelijken. Na het overlijden van zijn eerste vrouw werd een beschrijving van hun bezittingen gemaakt. Willem was grootgrondbezitter met landerijen in Valkenburg, Oegstgeest, Voorschoten, Alphen, Alkemade, Maasland e.a. Daarnaast had hij diverse huizen en erven in Leiden en Leiderdorp. Hij was, net als zijn vader, ook leenheer van het huis Torenvliet te Valkenburg. Zijn jongste zoon Jonge Jan, en enige kind uit het tweede huwelijk met Pietertje Adriaensdr, had daarom de achternaam Van Thorenvliet.

Twee generaties verder is het kapitaal van Willem verdampt. Later op de wandeling wordt nog meer verteld over deze voorouders in de tak Laduk.

De erfgenamen van de rijke koopman [Joannes van Esbeek](#) waren eigenaar van een pand aan het Vrouwenkerkhof. Zij verkochten het huis in 1733.

We gaan verder:

Ga vanaf het Vrouwenkerkhof rechtsaf naar de

Vrouwenkerkkoorstraat.
Daarna direct rechts naar de Haarlemmerstraat.
En dan weer direct links naar de Vrouwensteeg.
Aan het eind van de steeg volg je links de Stille Rijn tot de
Stille Mare bij de richtingaanwijzers en de brug rechts.

3-Stille Mare 8

Op deze plek lag vroeger de rivier De Mare, een zijtak van de Oude Rijn. Als we weer terug gaan naar de late Middeleeuwen vinden we daar onze voorouders in de tak Neerscholten:

[Geertruit Pieters](#) met haar man [Willem IJsbrandsz](#) en hun 7 kinderen.

Willem IJsbrands overleed in 1390 tijdens een pelgrimstocht naar Rome.

Als weduwe betaalde Geertruit een flink bedrag voor de nagedachtenis van Willem IJsbrandsz in de Hooglandse kerk. Zij bezat toen huizen bij de Oude Rijn en de Mare.

Hun zoon [Jan Willem IJsbrands](#) (de stichter van Kasteel Berendrecht) was schutter te Leiden en behoorde tot het vendel van Marendorp, de wijk die bij de rivier De Mare lag. In 1408 vocht Jan Willem mee in de krijgstoct tegen Woudrichem (Hoekse en Kabeljauwse twisten).

Vraag 2:

Hoe lang duurden de Hoekse en Kabeljauwse twisten?

A 80 jaar

B 3 maanden

C 140 jaar

Ga de Stille Mare in.

Sla vervolgens rechtsaf De Haarlemmerstraat in en loop door tot de Kuiperssteeg rechts.

NB: halverwege in de Haarlemmerstraat op het kruispunt met de Donkersteeg zie je een zeshoekige steen in het wegdek: De Rode Steen.

4- Hoek Kuiperssteeg / Haarlemmerstraat

Vlakbij deze hoek in de Kuiperssteeg stond in 1704 een Rooms-katholieke schuilkerk. Van buiten af kon je niet zien dat het een kerkgebouw was. Daar konden de katholieke gelovigen stiekem samenkomen. In die tijd was de Hervormde kerk namelijk de staatskerk.

In 1704 werd [Aagje Zonneveld](#) gedoopt in de schuilkerk. Aagje is een voorouder in de tak Zuidwijk. Haar vader – landbouwer Jan van Sonneveld - moest van Rijnsburg naar Leiden gaan, om 5 van zijn 11 kinderen katholiek te laten dopen.

Loop de Kuiperssteeg in.

Op de Oude Rijn ga je linksaf en loop je tot de voetgangersbrug 'De Dullebrug'.

Ga over de brug het steegje in, links van de brug.

Volg het Van der Sterrepad totdat je De Burcht ziet.

5- De Burcht

Het oudste monument op onze route.

De burcht van Leiden is gebouwd in de 11e eeuw op een plek waar twee zijrivieren van de Rijn samenkomen: de Oude Rijn en de Nieuwe Rijn. De burcht staat bovenop een motte, een afgeplatte aarden heuvel.

Deze burcht is een van de best bewaarde voorbeelden van een mottekasteel.

Vanaf de heuvel heb je een mooi uitzicht over Leiden.

Aan het eind van het Van der Sterrepad sla je linksaf de Nieuwstraat in.

Ga bij de volgende hoek links naar de Hooglandse Kerkgracht.

Loop door tot net voorbij de kerk.

6- Hooglandse kerk

De Hooglandse Kerk wordt ook de St. Pancraskerk genoemd: In 1314 werd op deze plek een kapel gebouwd. En een halve eeuw later start de bouw van de grootste kerk in Leiden.

In de Hooglandse kerk zijn minstens 11 voorouders begraven in de periode van 1396 tot en met 1643. Het gaat om de families Berendrecht, Doornik en Van Thorenvliet. (takken Neerscholten en Laduk)

Helaas zijn hun grafzerken niet bewaard gebleven.

Steek over naar de hoek van de Hooglandse Kerkgracht en de Moriaansteeg

Saaiwerkers rond 1612

[Jan van Thorenvliet](#) (tak Laduk) woonde in 1618 in de buurt van de Hooglandse Kerk (vermeld als Hooglandse Kerkhof). Hij was toen saaiwerker, een thuiswerker voor het wassen, spinnen, kammen en weven van wol.

Hij had wel kwesties met de burens: eerst in 1618 met de buurvrouw over de schutting; 2 jaar later met de achterbuurman over een zomerhuisje dat Jan Claes in zijn tuin wil plaatsen; en in 1629 met dezelfde buurman over de reiniging van de secreetgoot die onder de gang liep.

Hij en zijn vrouw Aeltgen Arents woonden op de Hogelantsche gedamde Kerkgracht toen zij hun testament opmaakten.

Soms geven testaments een mooi inzicht in de persoon, bezittingen en kleding:

Aeltgen Arents ligt in 1624 en 1631 ziek op bed. Haar moeder kreeg een legaat toegekend van 200 gld plus een baaien rok met 3 koorden, een keurslijf met een borsrok en een zwart lijfken met een grouwe rok en een onderzielken.

Jan Claesz had bezittingen ter waarde van 1621 gulden.

Na het overlijden van Aeltgen in 1632 kreeg dochter Anna Jans van Thorenvliet 2538 gulden uit de nalatenschap van haar moeder. Weduwnaar Jan Claesz kreeg de andere helft in de vorm van (onroerende) goederen.

Het huis met erf aan de Hooglandse Kerkgracht werd rond 1631 verkocht aan Pieter Poelaert, die er pas na de koop achter kwam dat het huis nog met een hypotheek was belast.

Vraag 3:

Wat is GEEN secreet?

- A Een kakhuis
- B Een naarling
- C Een beschikking
- D Een afgescheiden stof

Ga de Moriaansteeg in.

Aan het eind rechtsaf naar de Middelweg

Steek over en ga links de Hooglandsekerkchoorsteeg in.

Op de Hooigracht sla je rechtsaf tot nummer 20

Clara Jansdr van Sparwoude (1530 – 1615)

Waar nu een drukke straat loopt, lag eerst een gracht. Dicht bij elkaar maar wel elk aan een zijde van de gracht lagen de woningen van vader en zoon met hun gezinnen.

Op de plek van nr 20 stond een huis dat vanaf 1544 tot en met 1601 eigendom was van [jonge Jan van Thorenvliet](#) en zijn familie

Jan werd als half-oom genoemd in het testament van zijn zeer vermogende nicht [Clara van Sparwoude](#). Dankzij haar nalatenschap kreeg Oma Marie Laduk 300 jaar later, bij haar eerste huwelijk in 1919, nog een legaat uit het Clara van Sparwoudefonds.

In 1599 had zoon Claes van Thorenvliet een kwestie met de buurvrouw omdat zij een loods wil bouwen tegen de achterscheidsmuur, die hem zijn licht zou benemen. Misschien is het voor Claes Jansz niet goed afgelopen, want hij verkoopt het huis 2 jaar later.

Aan de overkant liggen de huizen nrs. **13 en 15**.

Daar woonden de ouders van jonge Jan.

Zijn vader, de uit Doornick afkomstige brouwer [Willem Willemsz](#), was in 1506 eigenaar van twee huizen op de Hooigracht (13-15).

Naast nummer **11** zie je een poortje naar het St. Annahofje. Je ziet boven de poort de namen van onze voorouders staan. Dit zijn de ouders van Willem Willemsz Doornick. De ingang naar het hofje ligt op de Middelstegracht. Dit volgt later op de route

Vraag 4:

De naam Doornick is afgeleid van een plaats. In welk land ligt die plaats?

Loop van het poortje door naar de Nieuwe Rijn tot aan de Gans(oord)brug.

Sla voor de brug linksaf en loop door tot de Nieuwe Rijn nrs. 69 en 70

De Brouwer.

[Willem Claesz](#) en [Willem Willemsz van Doornik](#) hadden hier hun brouwerij. Zij hadden in de periode vanaf 1463 en mogelijk eerder onroerend goed gelegen op de Nieuwe Rijn. Het achtererf liep een eind door tot aan het St Annenklooster.. De brouwerij werd waarschijnlijk rond 1539 verkocht.

Leiden had rond 1500 19 brouwerijen, die alleen voor de lokale bevolking brouwden. In die tijd ging het om lichte biersoorten, die ook werden gedronken, omdat het bier veiliger was dan het gewone water.

In Leiden lagen de brouwerijen aan de Rijnarmen met breed, stromend water. De vele watervervuilende ververijen van textielstad Leiden maakten het voor de brouwers extra belangrijk te zorgen voor zo zuiver mogelijk water.

Het water van de Rijn hier bij Gansoord was nog zuiverder dan aan de westzijde van de stad. Dit is waarschijnlijk een reden dat de brouwerij verhoudingsgewijs meer belasting moest betalen dan andere brouwerijen in de stad.

Op de oude kaart van Leiden uit 1600 is een waterwip te zien bij de brouwerij. De brouwers pompten het water namelijk zo uit de rivier of grachten, met behulp van deze speciale waterwippen.

Het zal een goedlopende brouwerij zijn geweest, want Willem Claesz en Willem Willems waren ook lid van de veertigraad in Leiden, een gezelschap van de veertig rijkste burgers van de stad die een voordracht mochten doen aan de heerser voor de benoeming van hun burgemeesters en schepenen..

Opvallend is ook nog het familiewapen van Willem Claesz en Willem Willemsz. Het wapenschild met jacobsschelp duidt erop dat degene die het wapen het eerst heeft gevoerd, een bedevaart deed naar St. Jacob de Compostella in Spanje.

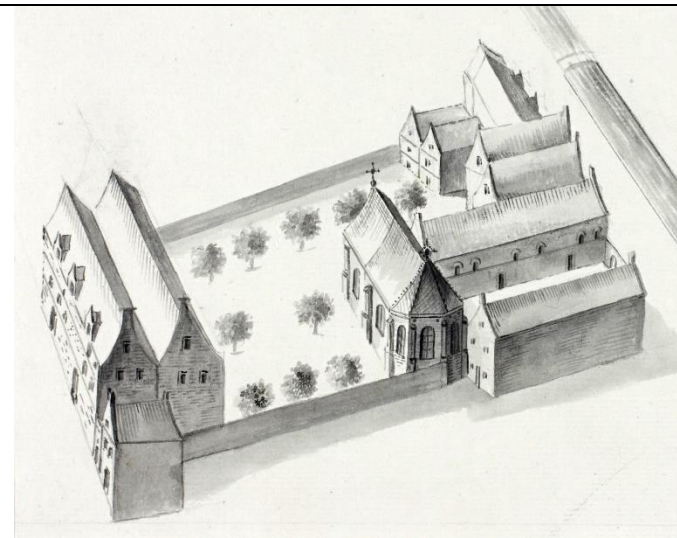
Loop nu verder tot de Middelstegracht

Sla daar linksaf en loop door tot de poort van het St. Anna Aalmoeshuis.

Ga door de deur naar het hofje.

10- St. Annahofje - Middelste Gracht 2-4

Kapel St. Annahofje getekend in 1651

Het Sint Anna Aalmoeshuis is één van de oudste hofjes van Leiden en is het enige dat nog een eigen kapel heeft. Het hofje was bestemd voor 13 arme vrouwen van goede faam en naam.

De stichters, de vermogende brouwer [Willem Claeszoon Doornik](#) en [Hillegont de Bruyn](#) (tak Laduk), waren overleden voordat het hofje werd voltooid. Hun 3 kinderen voltooiden de bouw van de kapel, die - verrassend genoeg - ongeschonden is gebleven tijdens de beeldenstorm. Het altaar is het oudste altaar, boven de rivieren, dat nog op zijn oorspronkelijke plaats staat. Ook de in de 16e eeuw gebrandschilderde ramen zijn de oudste ramen in Nederland die nog op hun oorspronkelijke plaats zitten.

Het Aalmoeshuis heeft, evenals de meeste andere hofjes, in Leiden, 13 huisjes ter nagedachtenis aan Jezus en zijn twaalf apostelen.

Nog altijd wonen er alleenstaande vrouwen in het Sint Anna Aalmoeshuis. Oud of arm hoeven ze niet meer te zijn.

Bijzonder is dat andere voorouders in de tak Laduk, maar geen nakomelingen van Willem Claeszoon, in 1662 een rente betaalden ten behoeve van het St. Anna's hofje te Leiden. Het gaat hier om [Hugo van Swieten](#) en zijn moeder [Marritgen Huijgen](#) uit Wassenaar.

In de late middeleeuwen heette de Middelstegracht ook de Sint Joostgracht. Dan komen we weer bij een voorouder uit de tak Neerscholten, die in 1410 een huis en erf kocht aan de St. Joostgracht. Het was [Jan Willem IJsbrandsz](#). Hij was o.a. bierkoper, poorter, schepen en burgemeester van Leiden. Jan Willem IJsbrandsz was ook stichter van het kasteel Berendrecht bij Leiderdorp, dat in 1574 is verwoest met de belegering van de Spanjaarden.

Vraag 5:

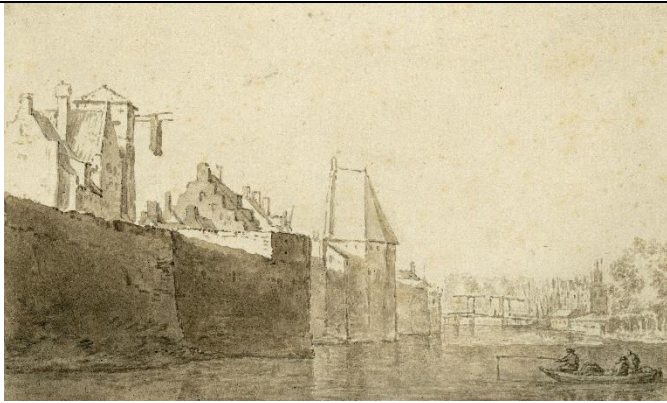
Jan Willem IJsbrandsz was een poorter. Wat betekende dat?

- A Hij mocht de stadspoorten openen en sluiten
- B Hij mocht met extra privileges binnen de stadspoorten wonen
- C Hij moest de stadspoorten bewaken met andere poorters

Loop weer terug naar de Nieuwe Rijn. Sla linksaf en loop door tot de Kraaierbrug.

Ga over de brug rechts de Kraaiersteeg in en loop door tot de Hogewoerd.

11-Hogewoerd – Kraaijerstraat

Hogewoerdsport voor 1659

In deze omgeving lag de oude Hogewoerdsport. De poort werd in 1659 afgebroken, toen de stad en de vesting aan de oostzijde werd uitgebreid.

Voor zijn begrafenis in 1613 woonde [Claes van Thorenvliet](#) uit de tak Laduk bij de Hogewoerdsport.

Claes was verver en pachter van de impost van zeep te Leiden en Rijnland.

Claes Jansz en zijn wettige nakomelingen kregen een jaarlijks legaat van honderd gulden uit de nalatenschap van Clara van Sparwoude. Hij kreeg ook een legaat van 600 carolus gulden, wat best veel geld was in die tijd.

Als in 1622 de nalatenschap van zijn vrouw [Ermtje Jans](#) wordt verdeeld, blijkt er nog maar weinig over te zijn van het kapitaal. De nalatenschap had een saldo van 145 gulden.

Vraag 6:

Wat is een pachter van de impost?

- A Een inner van belastingen
- B Iemand die inkomende post persoonlijk regelt
- C Iemand die controleert of de import van zeep goed gaat

We gaan een stuk verder op de Hogewoerd. Loop richting de nummers 2 tot en met 20 (het gedeelte van de Hogewoerd na het oversteken van de drukke Sint Jorissteeg).

.....

12-Hogewoerd 2-20

Verkoop in een stoffenwinkel 1709

In dit gedeelte van de Hogewoerd lag vroeger de Oude Hogewoerd. De koopman in linnen en garen, [Joannes Esbeek](#) en zijn vrouw [Johanna Willems](#) woonden in 1706 op de (Oude) Hogewoerd te Leiden. Jan heeft er meer dan 16 jaar gewoond. Hij werd daar nog vermeld in 1723, vlak voor zijn dood.

Ga verder op de Hogewoerd.

Steek de Breestraat schuin links over naar de Steenshuur (langs de gracht).

Loop door bij de brug aan de Garenmarkt en ga het voetgangerspad bij het park in.

13- Van der Werffpark

Bezoek door koning Lodewijk Napoleon na Buskruitramp

We zijn nu op de plek waar op 12 januari 1807 een kruitschip ontplofte. Bij de ramp vielen 151 doden en ruim 2000 gewonden. Een complete woonwijk was verwoest. Zelfs in de verste wijken in Leiden waren ramen kapot en werden dakpannen van het dak afgeblazen. De knal werd in Den Haag gehoord.

Koning Lodewijk Napoleon was zeer behulpzaam na de ramp. Duizenden soldaten werden ingezet om Leiden weer op te bouwen. Hij schonk een groot bedrag uit zijn privévermogen voor het rampenfonds. Paleis Huis ten Bosch werd een noodhospitaal en een opvangplek voor daklozen.

We gaan verder:

Loop het park uit.

Ga verder op het Rapenburg.

Loop door tot de Nonnensteeg (bij de Nonnenbrug)

14- Nonnensteeg

Nonnensteeg – eind 19e eeuw

De Nonnensteeg is vernoemd naar de Witte Nonnen die zich rond 1447 vestigden in het dominicanessenklooster.

[Duijve Dirks Aelberts](#) (de weduwe van Jan van Berendrecht) woonde in de Nonnensteeg toen haar zoon Matheus van Berendrecht in 1513 trouwde met Margriet Cornelisdr van Delft.

Loop verder over het Rapenburg tot de Doelensteeg.

Ga daar linksaf. Aan het eind, Doelensteeg 8, is café-restaurant het Pakhuis, een mooie plek voor een tussenstop.

Ga aan het eind rechtsaf op de Doelengracht en loop door tot de Groenhazengracht. Je ziet daar een roze huis op nummer 3.

15-Groenhazengracht (nr. 3)

Groenhazengracht door JE Kikkert – eind 19e eeuw

De Groenhazengracht heette in 1465 nog de Jan van den Woudengracht. En het is heel aannemelijk dat de gracht toen vernoemd was naar een voorouder in de tak Neerscholten, een van de drie [Jannen van den Woude](#). Zij waren edelen die afstamden van de Heer van Warmond.

In 1465 had de nalatenschap van Jan van den Woude huizen aan de Jan van den Woudengracht. De overleden Jan van den Woude, was onder andere poorter, schepen, vestmeester en burgemeester van Leiden geweest. Ook was hij pachter (belastinginner) van het bier.

Zijn schoonzoon en onze voorouder [Matheus van Berendrecht](#) verkoopt in 1466 een deel uit de nalatenschap. Matheus was veertigraad van Leiden. Hij zal ongetwijfeld de voorouders Willem Claesz en Willem Willemsz Doornik in de tak Laduk gekend hebben, want zij waren ook lid van de veertigraad.

Matheus had gevochten bij de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Hij moest als Hoeks kopstuk in 1449, 500 pond boete betalen - heel veel geld in die tijd.

Maar hij bleek ook flink gestreden te hebben met zijn vrouw [jonkvrouw Adriana van den Woude](#). Zij stapte in 1475 naar het Hof van Holland om een scheiding aan te vragen. Matheus was schandelijk en wreed met haar omgegaan. Hij had haar klederen in stukken gesneden en verbrand, haar met haar hoofd tegen de muur geslagen, haar aan de haren langs het huis gesleept en haar in het openbaar op straat geslagen en met messen naar haar gestoken. Adriana mocht scheiden en zij kreeg de helft van de bezittingen. Zou het wrede gedrag van Matheus veroorzaakt kunnen zijn door wat wij tegenwoordig als PTSS kennen?

De buurt Groenhazengracht stond in de middeleeuwen bekend als 'billenburch' omdat er publieke vrouwen aan het werk waren. Prostituees werden ook wel haasjes genoemd. In de zeventiende eeuw was het nog steeds een roze buurt. Een Vlaamse hoerenmadam had toen de bijnaam Groen Haasje, omdat zij altijd groene kleding droeg. Zij werkte op Groenhazengracht no. 3, het huisje met de roze kleur.

Vraag 7:

Het is bijzonder dat de scheiding van Jonkvrouw Adriana van den Woude door het Hof van Holland werd behandeld. Waar werd in die tijd het meest recht gesproken voor gewone burgers?

A De rechtbank

B Op het belangrijkste punt van de stad of plaats

C In het college van schout en schepenen

Ga op de Groenhazengracht rechtsaf naar de Oude Varkenmarkt.

Loop door tot het Noordeinde.

16- Noordeinde

De molen bij de Wittepoort waar Rembrandt is geboren

In 1603 kocht [Arent Deun](#) (tak Laduk) een huis aan het Noordeinde.

Hij woonde er net twee jaar toen hij al van zich liet horen. Hij had last van rookoverlast door een te korte schoorsteen van zijn buurman.

In 1619 had zijn weduwe Aeltgen Thonisd'r ook een kwestie met de burens, over de kosten van een nieuwe loden goot. Zij woont dan – verder een stukje links bij de brug - in de buurt van de Witte Poort.

Het huis bleef tot en met 1640 in bezit van de familie.

Op de oude kaart van Leiden is de Witte Poort nog wel te zien met - binnen de omwalling - 2 molens. Eén van die molens was van Harmen Gerritsz van Rijn, de vader van Rembrandt van Rijn. En dat maakt het waarschijnlijk dat deze voorouders de vader hebben gekend van Rembrandt. Rembrandt werd namelijk in 1606 geboren.

Ga verder rechts over het Noordeinde.

Ga bij het Kort Rapenburg rechtdoor over de Breestraat en loop door tot nummer 31 (Trianon Theater)

17-Breestraat 31

Jan Steen - liefdespaar

In 1513 trouwde voorouder [Matheus van Berendrecht](#) op jonge leeftijd met Margriet Cornelisd'r van Delft. Matheus woonde toen in de Breestraat (nu nr. 31). In de huwelijksakte werden de voorwaarden vastgelegd voordat zij bij elkaar 'te bedde ginghen'.

Matheus werd in 1523 vermeld als welgeboren man te Rijnland. Hij betaalt in 1543 nog een flinke belasting op het pand in de Breestraat, dat hij in 1547 verkoopt.

Het huidige huis is in 1742 ontstaan door samenvoeging van 3 middeleeuwse huizen. Het werd een woonhuis voor belangrijke personen, zoals burgemeesters, baljuws en dijkgraven. In 1929 werd het een bioscoop. Na de verkoop heeft Matheus als huurder gewoond in de Breestraat 161 (1558) en in de Breestraat 98 (daar komen we straks nog langs).

In de takken Laduk en Alsemgeest vinden we voorouder [Dirck van der Specke](#). Hij werd tot 1413 vermeld als eigenaar van een huis in de Breestraat. Dirck was schout van Lisse en burgemeester van Leiden.

Helaas is niet bekend waar Dirck precies in de Breestraat woonde.

Deze Dirck was een zoon van Dirk van der Specke die in 1346 gevangen zat in het Gravensteen, het volgende punt op onze route.

Vraag 8:

Leiden wordt geksterend ook wel het Dorpje aan de Breestraat genoemd. Wanneer werd Leiden voor het eerst vermeld ?

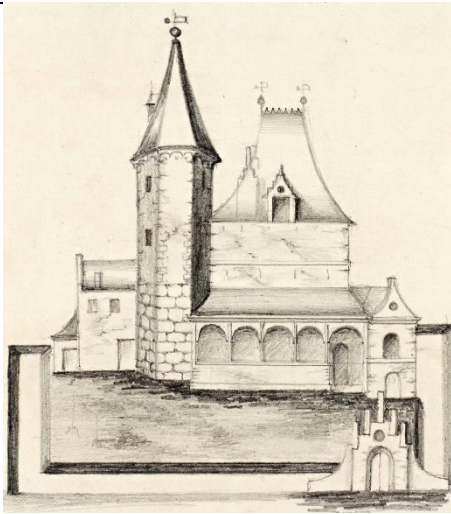
A Tussen 500 en 700

B Tussen 700 en 900

C Tussen 900 en 1100

**Loop een stukje terug en ga linksaf de Schoolsteeg.
Bij de kruising met Langebrug ga je nog steeds rechtdoor.
Aan het eind van de Schoolsteeg kom je op een plein
"Gerecht".
Ga iets rechtsaf naar het Gravensteen.**

18-Gravensteen

Gravensteen 1578

Het oudste gedeelte (de toren met de naaldspits) van het Gravensteen is van de dertiende eeuw. Het was eerst een privé toren van de graven van Holland en is later gebruikt als grafelijke en stedelijke gevangenis. Het gebouw is nu eigendom van de Universiteit van Leiden.

De uit Haarlem afkomstige [Dirk van der Specke](#) was bijna zeven eeuwen geleden, schout van Noordwijkerhout en Haarlem. Hij zat gevangen in het Leidse Gravensteen en werd op 8 november 1346 bevrijd door de Haarlemse poorters. Het is niet bekend waarom hij daar gevangen zat.

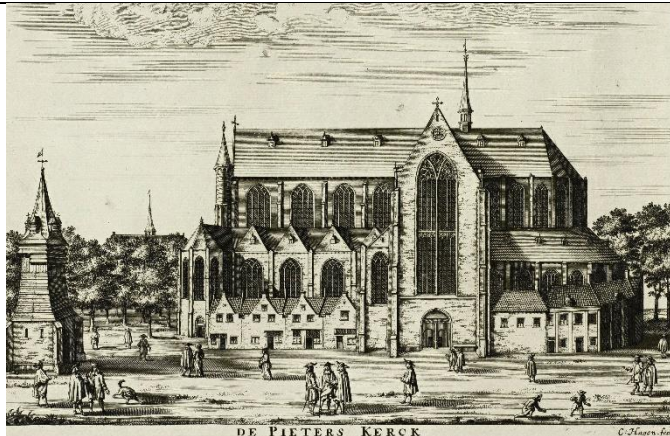
Vraag 9:

Het Gravensteen heeft bekende en minder bekende naamgenoten. Welke plaats heeft GEEN Gravensteen?

- A Gent
- B Zierikzee
- C Leeuwarden

**Ga vanaf Gravensteen linksaf naar de Muskadelsteeg.
Ga die steeg in en loop door tot de Pieterskerk.**

19- Pieterskerk

De Pieterskerk is de oudste parochiekerk van Leiden. In 1121 was het een kapel en vanaf 1390 is de huidige vorm ontstaan. De toren die in 1512 instortte is echter niet meer herbouwd. De ouders van Rembrandt van Rijn en vele andere prominenten werden hier begraven. En er is hier ook een voorouder begraven rond 1724: [Joannes Esbeek](#), de rijke koopman in linnen en garen (tak Laduk)

[Dirck van der Specke](#), schepen van Leiden, was rond 1400 kerkmeester van de Pieterskerk te Leiden (takken Laduk en Alsemgeest)

En rond 1485 was [Ghijsbrecht Witgens](#) (tak Neerscholten) getijdenmeester van de St. Pietersparochie te Leiden. Een getijdenmeester voerde het financiële beleid ten behoeve van de muziek, uitgevoerd door de getijdenzangers. Hij hield tevens toezicht op de kwaliteit van de zang. Een getijde was in de middeleeuwen het tijdstip waarop men bad (kloosterlingen baden 8 keer per dag).

Ga verder langs de Pieterskerk tot links de Pieterskerkstraat 1 (de Lokhorstkerk)

20- Pieterstraat 1 – Lokhorstkerk

Interieur Lokhorstkerk 1787

Op deze plek ligt de Lokhorstkerk, een kerk van de remonstrantse en doopsgezinde gemeente. Remonstranten hebben zich afgesplitst van de gereformeerde kerk. Een bekende remonstrant is Erasmus. Remonstranten bepleiten een vrij en verdraagzaam Christendom.

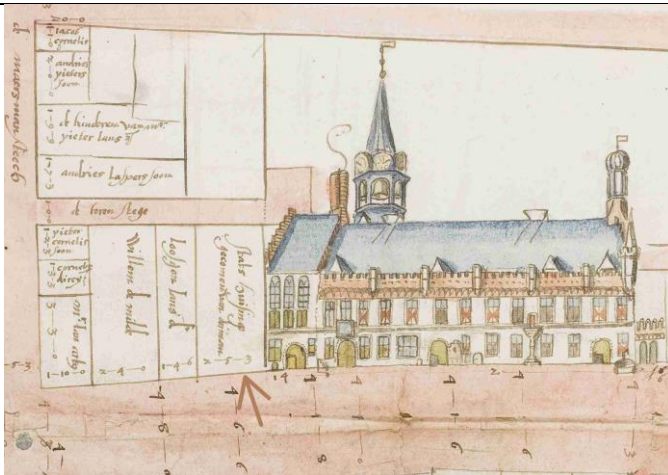
Koopman in linnen en garen, [Joannes Esbeek](#), was een remonstrant en hij laat zijn acht kinderen in deze kerk dopen. Ook zijn zoon, onze voorouder Joannes Esbeek, werd in 1704 remonstrants gedoopt.

Rechts aan de overkant van de Lokhorstkerk zie je de toegang tot een steeg de Arend Roelandsteeg. Ga die steeg in en loop door tot de Langebrug.

Op de Langebrug ga je naar rechts en vervolgens ga je links de Pieterskerk-Choorsteeg in.

De eerstvolgende straat is de Breestraat. Steek over en ga daar een klein stukje naar rechts

21-Breestraat 98

Locatie van het huurhuis naast het stadhuis in 1588

De bij de Breestraat 31 vermelde [Matheus van Berendrecht](#) woonde in de laatste jaren van zijn leven in een van de stad Leiden gehuurd huis naast het stadhuis. De locatie is nog mooi te zien op een afbeelding uit het stratenboek van 1588. Hij huurde het huis vanaf 28 juli 1560 voor 25 gulden per jaar.

Loop weer een stukje terug rechts de Maarsmansteeg in. Ga tot het einde aan de Vismarkt

22- Hoek Maarsmansteeg – Vismarkt

Vismarkt Maarsmansteeg 17e eeuw

[Dirk die Bruijn](#) (tak Neerscholten was van 1374 tot en met 1383 schepen in Leiden. In 1375 verkocht hij 2 huizen en erven bij de Vismarkt en de Nieuwe Rijn. De huizen lagen naast zijn eigen huis en lagen tussen twee stegen.

Ga links van de Vismarkt naar de Visbrug. Stop bij de zeshoekige witte steen in het wegdek.

23 – Visbrug – witte steen

Op de Visbrug zie je een zeshoekige 'witte' steen. Het is – net als de blauwe en rode steen eerder op de route – een replica van een steen, die er al lag in de middeleeuwen.

De stenen markeerden rechtsgebieden in de stad Leiden. De witte steen betrof het rechtsgebied van de burggraaf – de landvorst.

De rode steen was de gerechtssteen van de geestelijkheid. Ook werd daar tot 1355 recht gesproken door de schout van Marendorp.

En de blauwe steen was de gerechtsplaats van de gemeente en poorterschap. Deze steen lag in het middelpunt van vier kwartieren waarin de middeleeuwse stad Leiden verdeeld was. Van de blauwe steen is bekend, dat daar (dood)straffen werden uitgevoerd.

Onze voorouders liepen over de echte stenen. Voor ons markeert de witte steen nu het eindpunt van de route.

Vraag 10:

Nog een laatste vraag met een foto van de maakster van deze route. Waar is de foto genomen?

A: Bij punt 21 De Breestraat 98

B: Bij punt 17 De Breestraat 31

C: Tussen punt 3 (Stille Mare) en punt 4 (Haarlemmerstraat)

Antwoorden op de quizvragen

Vraag 1 (bij 1 – Lange Sint Agnietenstraat 10)

Het juiste antwoord is A – Koetsier.

Een voerman werd ook wel wagenmenner of wagenman genoemd.

Vraag 2 (bij 3 – Stille Mare 8)

Het juiste antwoord is C – 140 jaar.

De Hoekse en Kabeljauwse twisten – een strijd over het bestuur in het Graafschap Holland- begonnen in 1350. De aanhang van de Hoeken bestond vooral uit adel, en van de Kabeljauwen, vooral uit burgers. Pas in 1490, 140 jaar later, werden de twisten beëindigd.

Vraag 3 (bij 7 – Hooglandse Kerkgracht)

Het juiste antwoord is C – Een beschikking.

Het woord secreet heeft veel betekenissen, maar 'beschikking' hoort niet in het rijtje thuis. Een ander woord voor een beschikking is 'decreet'.

Jan Claes van Thorenvliet had een kwestie over de reiniging van de secreetgoot. Dat zal een soort riolering zijn geweest.

Vraag 4 (bij 8 – Hooigracht)

Het juiste antwoord is België.

Doornik (in het Frans Tournai) ligt in België. Het is - na Tongeren - de tweede oudste stad van België.

Vraag 5 (bij 10 – St. Annahofje)

Het juiste antwoord is B - Hij mocht met extra privileges binnen de stadspoorten wonen

Wie het poortrecht bezat, had het recht om in de stad te wonen en daar burger te zijn. Een poorter stond in hoger aanzien dan gewone ingezetenen. Zij kwamen bijvoorbeeld in aanmerking voor bestuurlijke functies en mochten lid worden van een gilde.

Poorters hadden ook plichten. Zo moest men bijvoorbeeld bijdragen aan het onderhoud van de stad en de stadsverdediging. En men moest belasting betalen.

Vraag 6 (bij 11– Hogewoerd)

Het juiste antwoord is A – Een inner van belastingen

In vroegere eeuwen werd het recht van innen van de impost toegekend aan enkele gegoede burgers. De impost, een soort belasting, werd geheven op specifieke producten, zoals zeep, bier, zout, jenever en brandewijn, etcetera.

Vraag 7 (bij 15– Groenhazengracht)

Het juiste antwoord is C – In het college van schout en schepenen

De schout en schepenen van een plaats hadden gerechtelijke taken en zij waren ook belast met het handhaven van de openbare orde.

Adriana van den Woude was van adel. En het was gebruikelijk dat mensen van een bepaalde stand, alleen door leden van dezelfde stand berecht konden worden. En dat was waarschijnlijk de reden dat zij naar het hoogste rechtscollege, het Hof van Holland, was gegaan voor de scheiding.

Vraag 8 (bij 17– Breestraat)

Het juiste antwoord is B – Tussen 700 en 900

Leiden wordt voor het eerst vermeld in een document dat is opgesteld tussen 777 en 866.

Vraag 9 (bij 18– Gravensteen)

Het juiste antwoord is C – Leeuwarden

Het Gravensteen, het voormalige 'stenen huis van de graaf' komt niet voor in Leeuwarden.

Vraag 10 (bij 23 – Visbrug – Witte Steen)

Het juiste antwoord is A : Bij punt 21 De Breestraat 98

Op de foto zie je Henny bij de blauwe steen op de hoek van de Breestraat en de Pieterskerk-Choorsteeg